Горобенків син — дзьобатий, іноді закозяний, з тихими намистинками світлих очей,— зветься по-вуличному Горобчиком, а в сім'ї — Сергійком або також Горобчиком. їхня хата стоїть на одному березі Росі, а школа — якраз напроти, на другому березі. У Горобенків, на їхньому обійсті, завжди чути, коли дзвонять на урок чи з уроків, видно, коли малий Горобчик встряв у бійку чи сам затіяв колотнечу. Тоді мати, сердячись, спирається на ворота і свариться:

— Як скрутять тобі в'язи, то дивись, додому не приходь!

Або ж:

— То я тобі купила пальтечко, щоб ти мені дрантя приніс?!

Коли ж її Горобчикові доводиться лежати на самому споді, а на нього навалиться купа веселих збитошників, мати вибігає на берег і кричить:

— Ось як візьму зараз дрючок, то пустощі із вас повимолочую, не гріх, що забожусь!

Буває, що Горобчик довго затримується після уроків. Тоді мати гукає через річку до першого, кого побачить на подвір'ї:

— А скажіте, щоб мій уже додому вертав!

Іноді їй відповідають:

— Його покарали, бо чорнильницю об стіну розбив. Вам наказано завтра побілити!

Мати гнівалась:

— Ось хай він тільки приплентається, я його побілю!

Горобчик любить дощі. І весняні, і літні, й осінні. Коли весняний дощ скроплює сіру землю, вона молодшає, посміхається зеленою травою, соковитою корою, а вгорі між хмарами голубі балки яскравіють так, ніби вщерть залляті морем барвінкового цвіту. Літні дощі вже не такі; іноді вони проскакують хутко, ніби летять на баских конях, котрі копитами викрешують грім і блискавку; іноді ж сіються сито й вгодовано, вони лінькуваті й бездумні, паркі. Осінній дощ уже не такий клопітний і турботливий, він ллється довго, ніби аж забуває про те, що час йому вже і вгамуватись, бо дороги порозкисали, бо садки зажурились, бо вікна в хатах заплакані, а берези понад шляхом порозпускали мокрі віти, закутались у жовтий смуток, а той смуток спадає в болото одгорілим листям...

— Хіба тепер дощі? — любить говорити сусідка баба Секлета.— Ось колись дощі! Як розв'яжеться, то репіжить і репіжить. Якось два тижні йшов, то за коліна стояло води.

Горобчик вірить бабі Секлеті. Від неї він уже довідався, що колись кавуни родили не такі, як тепер,— одним кавуном міг наїстися гурт людей. Довідався також, що колись чоловік міг кулаком вбити,— перевелися! А зими були люті, з хуртечами такими, що замітало хати по комин, мусили й вибиратись через комин, а потім уже відкопувати себе.

Наговоривши всякої всячини, Секлета йшла на посиденьки до інших сусідів, а Горобчик казав:

— Коли я виросту, то женюсь на бабі.

Мати посміхаючись відповідала:

— Ти перше вирости.

— А я виросту! — обіцяв.

— Та й бабу спитай, може, вона за тебе віддаватись не захоче.

— Захоче, вона славна.

Мати брала його на коліна і, погойдуючи, співала:

Проти Івана сонце іграло,

Ой рано, на Івана,

А де ж воно вечеряло?

Ой рано, на Івана,

Ночувало у Івана.

Ой рано, на Івана,

А що ж воно вечеряло?

Ой рано, на Івана,

Вечеряло варенички,

Ой рано, на Івана,

Варенички з цибулею,

Ой рано, на Івана.

З цибулькою, з чорним маком,

Ой рано, на Івана,

З чорним маком, з пастернаком,

Ой рано, на Івана,

І з юшкою, з петрушкою,

Ой рано, на Івана...

Коли мати співала, Горобчик забував про все. І про Секлетині кавуни, і про невивчені уроки, і про подряпане на перерві вухо, і про дощ, який кропив по сторчкуватому маківнику, по віниччю, зв'язаному під клунею у сніпки, по засмаленому горщику, настромленому на кілок. Материн голос дзвенів так рідно, що на хвилю в хлоп'ячому горлі ставало аж шорстко, і він, захлинаючись од чогось доброго, од солодкої любові до матері і до всього світу, прохав, аби вона співала ще. Мати, строгішаючи,— від чого її лице ставало незвично урочистим,— затихала, розмірковувала, її вуста напружено щось пригадували... А коли обзивалась, то голос спершу гув непевною хрипкістю, далі вирівнювався і вже котився прямою течією.

Гусята, качата

Гречечку з'їли,

На панів ставочок

Питки злетіли.

Ой у сінях,

За дверечками,

Стоїть ліжечко

З подушками.

На тім ліжку

Іванко сидить,

На правій руці

Скрипочку держить...

Цієї осені дощі розквасили світ. Лише зрідка вони були світлими та сяйними і, линувши, залишали у спогадах ясні сліди. А то здебільшого небо цебеніло, як суцільна рана, і земля також перетворювалась на рану, невигойну й болісну. Горобчик, ходячи до школи, забрьохувався до вух, але болотяний шлях ніколи його не пригнічував, а, здавалось, тільки наддавав веселості. Його дивувало те, що вода ллється і ллється, кінця-краю не видно їй, згадував, чи надовго ще стачить запасів неба — на день, на два, але минав і день, і два, а воно не втихомирювалось. Це розпалювало його цікавість, і він міркував: той потоп, про який розказувала баба Секлета, був довшим за сьогорічний чи ні? І вирішував, що таки меншим, бо за цей час він уже й чоботи свої порвав, хляпають ген.

— Ти в мене виростеш чи ні? — допитувався батько, важкий окоренок із лагідними бровами.

— Хи,— відповідав Горобчик.

— І на що ти будеш здатен, га?

— Хи...

Встрявала мати:

— Ото тільки й життя, як малому.

Горобчик цього геть-чисто не тямив, але, вловлюючи у материному голосі більше любові, уже не відповідав своїм непорозумілим "хи", а тільки одвертався із удавано сердитим виглядом.

— Ти бач,— дивувався батько.

А дощі йшли, все колючіші, все непривітніші,— і одного рання морози скували голу землю у панцир. Панцир був чорний, твердий, колеса возів постукували об нього із сердитою наполегливістю, легко підскакували на грудді. Панцир поблискував сивими смужками замерзлої води, ворсинками інею. Все ніби поменшало й звузилось: і дорога, і городи, і стежка в березі, і круча над Россю. Роздягнуті дерева також мерзлякувато зіщулились. Горобчик ходив до школи по гатці та через греблю. Вода у річці горбилась олов'яно-важкими хвилями, і хлопець мріяв, коли вона замерзне і він, навпростець, опиниться у школі за якусь мить.

Скоро випав сніг, і все навкруги стало ніжне, обрій розтанув, злившись із небом. Садки заснули, пригріті волохатими шапками, а хати, накриті побіленими хустками стріх, уже не знічувались од вітряної вологи. Горобчик згортав сніг, клав у рот і, обпікаючись давким холодом, широко розтуляв губи. Синиці плигали по санному сліду, щось дзьобали і зовсім не боялись хлопчика, випорхуючи неквапливими, різнокольоровими вогниками просто з-під ніг. Ниньки він їх ловитиме: поставить сторчма підситок, розсипле кришок, а коли злетяться клювати, смикне за мотузочок... Він наперед тішився, впиваючись майбутньою радістю.

Рось наче ще більше почорніла, облямована білими берегами. Поміж вербами дрімали перевернуті догори днищами човни. Висохлий очерет, стоячи на снігу, чітко малювався сірими шабельками, а там, де стояв у воді, ледве проглядався. Поміж корчами латки води були вже засклені ламким льодком, він тонко спинався на стебла, іскрячись зігнутими боками. Щодня Горобчик стежив, як лід намерзає, товщає, як він розпросторюється, поблискуючи синювато-лункою поверхнею, і вже можна було біля берега й поплигати на ньому, прислухаючись, як лід розпачливо потріскує кругом, а там, де підступає до промоїни, з-під нього вискакує знеможене зітхання...

Баба Секлета приходить до них увечері, виймає з пазухи яблуко і, вгостивши Горобчика, сідає на ослоні й розповідає:

— А колись уже на цю пору снігів та снігів! Замете — світу білого не видно.

— Вистачить і на нашу долю,— каже мати.

— Авжеж,— охоче погоджується баба.

— Будьте здорові та молодійте, бо вже он наш дітлах підростає, хоче сватів слати.

— Ага,— підтакує баба і знову за своє: — То вже Рось як замерзне, то крига на ній лопається та горбами сходиться.

А на ранок Рось уже біла. Спершу Горобчик поспішає до школи берегом, а потім зненацька зупиняється, ніби блискавкою вражений. Поміж хрусткого очерету ступає на лід, який неповоротко твердий, ніби аж відштовхує од себе. Завмираючи, прислухаючись до самого себе та причаєної криги, Горобчик прямує до школи навпростець, і з кожним ступенем сповнюється все більше боязкою радістю, що сковує й

бадьорить його водночас. Ноги тремтять, а лід ще більш неслухняний, так і хоче випорснути. Раптом тріснуло: крихкий звук пробіг під

льодом лунким вогнем і, спалахнувши, вмер, а в Горобчикових грудях солодко, болісно занило. Він спинився, притупнув, але лід погрозливо мовчав і, зважившись, Горобчик рушив уперед. Опинившись посеред Росі, він пошкодував самого себе, з особливою ніжністю йому пригадались мати й баба Секлета, але робити було нічого, а страх стискав серце,— і він побіг. Чим ближчав берег, тим легшало на душі, і він уже мало не кричав з радості, коли зненацька одна нога шубовснула в воду. Він упав на груди, але й друга нога провалилась. Шкребучи нігтями по льоду, силкувався не опускатись нижче. Зовсім близько стояли байдужі верби, на горбку — школа... З пам'яті несподівано сплив материн спів — "А де ж воно вечеряло? Ой рано, на Івана",— і в цей час руки його ослабли, він сповз нижче і коліньми відчув дно: тут доходило тільки до пояса...

Обсушившись у дядька Євмена, він не подався додому, як наказував дядько, а прийшов у школу, на четвертий урок. Коли розпитували, чого запізнився, то відповідав, що помагав дома по господарству. Йому дуже кортіло розповісти, як перший у цьому році перейшов по замерзлій Росі, але стримувався, і тому, що мовчить, що береже таємницю, почував себе старшим, ніж досі. Не грався з хлопцями в сніжки, не встрявав у бійку,— того дня він стояв вище всіх їхніх пустощів та витівок... З уроків повертався по своїх слідах, обережно обминувши ополонку, в якій скупався. І, тугий, напружений од радості, подумки співав материну пісню — "А де ж воно вечеряло? Ой рано, на Івана..."